

НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК КАЗАХСТАНА

Қаржы нарығына шолу

2017 жылғы IV тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Зерттеулер және статистика департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

2017 жылғы IV тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі көлемі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2017 жылғы қазан-желтоқсанда биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 32,5 трлн. теңгені құрады, оның ішінде:

- РЕПО операциялары нарығы – 19,0 трлн. теңге (58,4%);
- СВОП нарығы – 8,9 трлн. теңге (27,5%);
- валюталық спот нарығы – 3,4 трлн. теңге (10,3%).

2017 жылғы III тоқсанмен салыстырғанда биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 7,1%-ға (2017 жылғы III-тоқсанда 30,3 трлн. теңге) ұлғайды:

- РЕПО нарығының көлемі (19 трлн. теңге) өзгерген жоқ;
- СВОП нарығының көлемі 45,2%-ға (6,1 трлн. теңге) ұлғайды;
- валюталық спот нарығының көлемі 6,2%-ға (3,6 трлн. теңге) төмендеді.

Қаржы министрлігінің МБҚ орналастыру көлемі (291,4 млрд. теңгені) құрады.

I. Ақша нарығындағы жағдай

2017 жылғы IV тоқсанда базалық мөлшерлеме өзгерген жоқ және 10,25% деңгейінде қалды.

МБҚ-мен авторепона нарығындағы (бұдан әрі – РЕПО нарығы)¹ ахуал овернайт сегментінде көбіне теңгемен өтімділік ұсыныстары көлемінің өсуінің әсерінен қалыптасты, көлемнің негізгі өсуі 7 күндік РЕПО нарығына деген қызығушылықтың артуы есебінен болды.

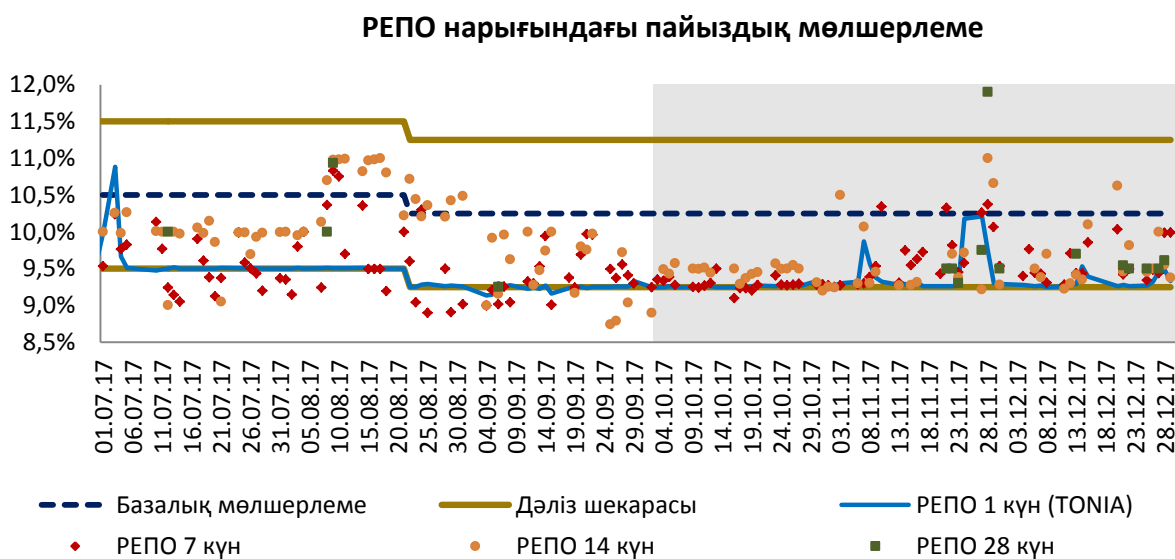
СВОП нарығы құрылымдық өзгерістерден кейін тек екінші деңгейдегі банктердің мәмілелері есебінен қалыптасуы жалғасуда, мәміленің 99%-ы банктер арасында жасалған болатын.

Қысқа мерзімді ноттар бойынша ашық позицияда мерзімділігі 7 күн болатын ноттар үлесінің бірмезгілде төмендеуімен мерзімділігі 28 күн болатын ноттар үлесінің жоғарылауы байқалды. Ұлттық Банктің 28 күндік ноттары ұсыныстарының айтарлықтай дәрежесіне өскеніне қарамастан тоқсан ішінде ноттың осы түріне ұсыныс пен сұраныс арасындағы теріс алшақтық байқалуы жалғасты.

А) РЕПО нарығы

Тоқсан ішінде ақша нарығы артық өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Тоқсанның соңында Ұлттық Банктің өтімділікті беру және алу бойынша операциялары арасындағы теріс сальдо ретінде түсінілетін банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті 2,4 трлн. теңге болып бағаланды.

1-график

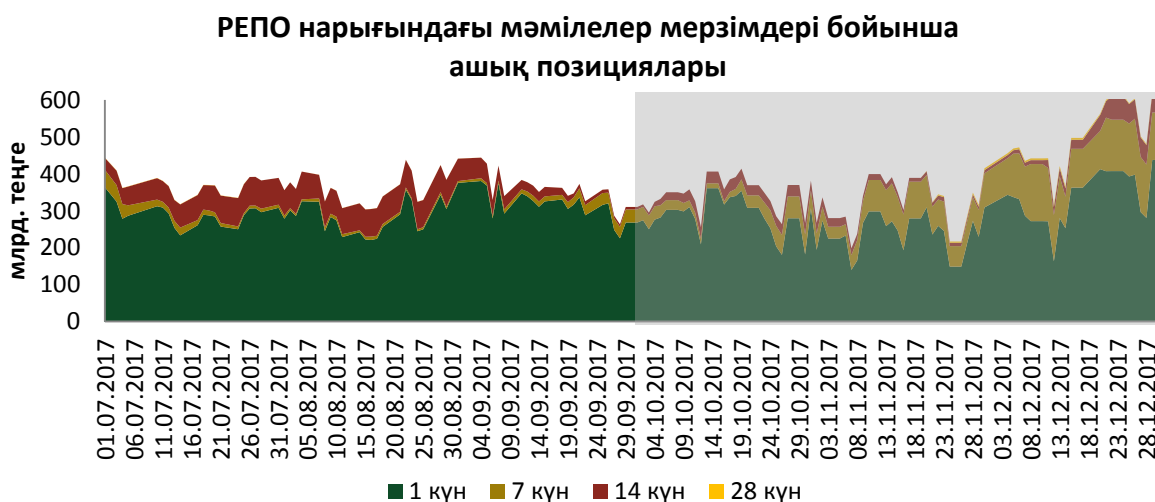
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Ақша нарығының мөлшерлемелері басым түрде, Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің пайыздық дәлізінің төменгі шегіне жақын деңгейде қалыптасты (1-график). Бұл ретте салық төлемдері кезеңінде (қарашаның соңында және желтоқсанның басында) РЕПО нарығында мөлшерлеменің асқан құбылмалылығы байқалды. Тоқсанның қорытындысы бойынша 1 күндік РЕПО мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлемелер 9,32%-ды, 7 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 9,56%-ды, 14 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 9,46%-ды, 28 күндік мерзімі бар мәмілелері бойынша 9,84%-ды құрады.

¹ МБҚ-мен авторепона нарығы РЕПО нарығының айтарлықтай үлесін алатындықтан (2017 жылғы 4-тоқсанда 93%), бұдан әрі РЕПО нарығы деген сөздер МБҚ-мен авторепона нарығын білдіреді

РЕПО нарығындағы мәміле көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 0,4%-ға 18,7 трлн. теңгеге дейін өсті. Ашық позициялардағы бір күндік мәмілелердің үлесі басым болып қалуда. Бір күндік РЕПО нарығында орташа алғанда күніне 280,4 млрд. теңге сомаға мәмілелер жасалды. Тоқсан ішінде орташа күндік көлем қазанда 281,0 млрд. теңгеден желтоқсанда 329,7 млрд. теңгеге дейін ұлғайды. Бұл ретте мерзімі 7 күндік мәмілелердің орташа күндік көлемі қазанда күніне 6,6 млрд. теңгеден желтоқсанда 29,3 млрд. теңгеге дейін өсті. РЕПО нарығында қараша-желтоқсанда ашық позициялардың бірден ұлғаю негізінен жыл соңында есепті кезеңнің жақындауы есебінен жекелеген банктер тарапынан өтімділікке сұраныстың өсуіне байланысты болды (2-график).

2-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

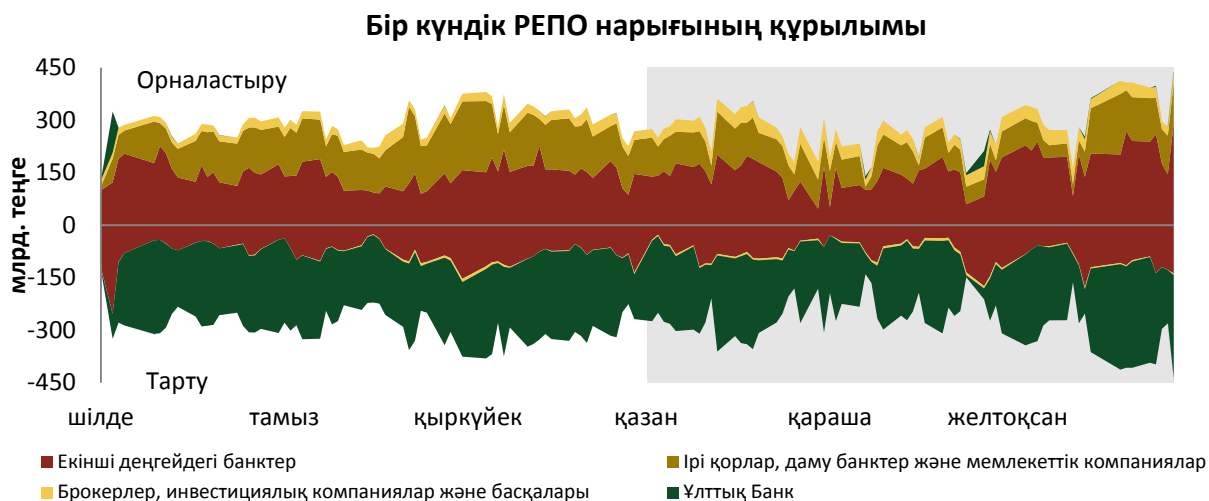
1 күндік РЕПО нарығында өтімділікті сатушылар ретінде негізінен ірі қорлар мен екінші деңгейдегі банктердің болуы жалғасуда. Өткен тоқсанмен салыстырғанда олардың жиынтық орташа үлесі 91,3%-дан 86,0%-ға дейін төмендеді.

Мәмілелер субъектілерінің құрылымында Ұлттық Банк пен банктік емес мемлекеттік ірі қорлардың (активтері Ұлттық Банктің сенімгерлік басқаруында тұрған) қатысуынсыз нарықтың қатысушылары арасындағы операциялардың үлесі өтімділікке сұраныс және сол сияқты ұсыныс тарапынан тоқсан ішінде орташа алғанда 17%-дан 22%-ға дейін артты.

Ұлттық Банктің бір күндік РЕПО нарығындағы өтімділік алу операцияларының көлемі бір айда 4 трлн. теңгеге дейін (7,4%) төмендеді, олардың көлемі тоқсан ішінде бір айда 3,5 пен 4,4 трлн. теңге аралығында өзгерді.

Өтімділікті сатып алушылар арасында ең ірі қатысушы Ұлттық Банк болды, оның бір күндік РЕПО нарығындағы қатысу үлесі тоқсан ішінде 71,9%-дан 69,0%-ға дейін төмендеді. Осылайша, Ұлттық Банк өтімділікке сұраныс тарапынан нарықтың ең ірі қатысушы болып табылады (3-график).

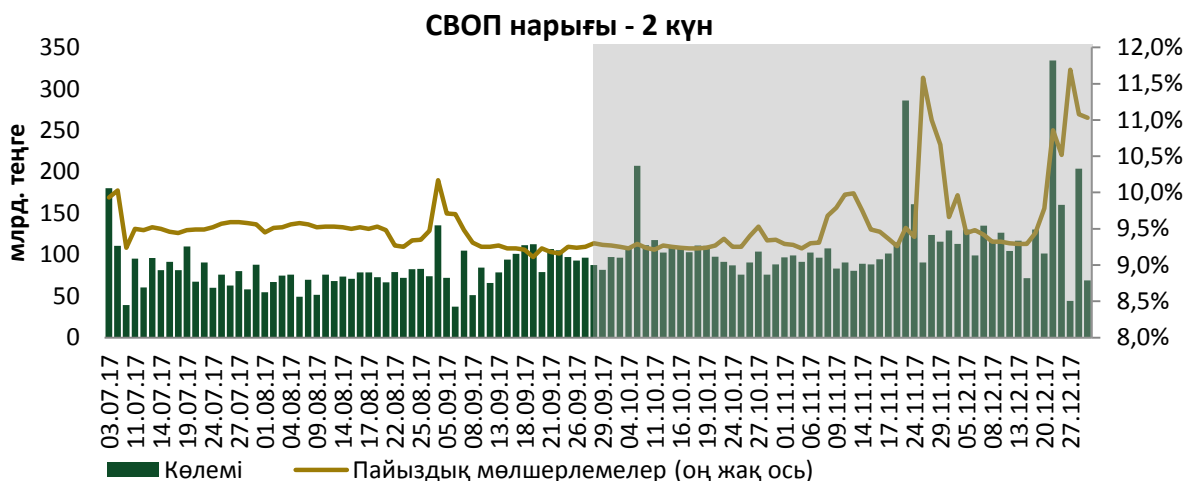
3-график

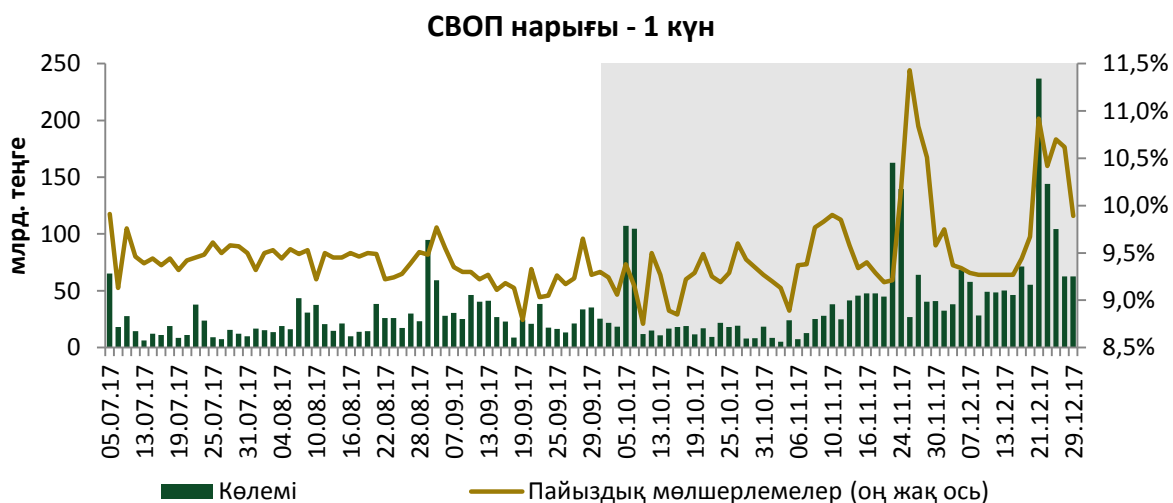
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) СВОП нарығы

4-график

5-график

СВОП нарығында мәміленің негізгі көлемі 2 күндік мерзімге жасалды, осы операциялардың үлесі 71,6% (III тоқсанда 77,2%) болды. Екі күндік СВОП мәмілелері

нарығының орташа айналымы бір күнде 114,1 млрд. теңгені (81,8 млрд. теңгеден 39,5%-ға ұлғаю) құрады.

СВОП мәмілелері бойынша пайыздық мөлшерлемелер TONIA ақша нарығының таргеттелетін мөлшерлемесіне жуық қалыптасты. СВОП 2 күндік мәмілелері бойынша мөлшерлеме 9,21%-11,69%, мерзімділігі 1 күндік мәмілелер бойынша – 8,75%-11,43% диапазонында (4, 5-графиктер) өзгерді.

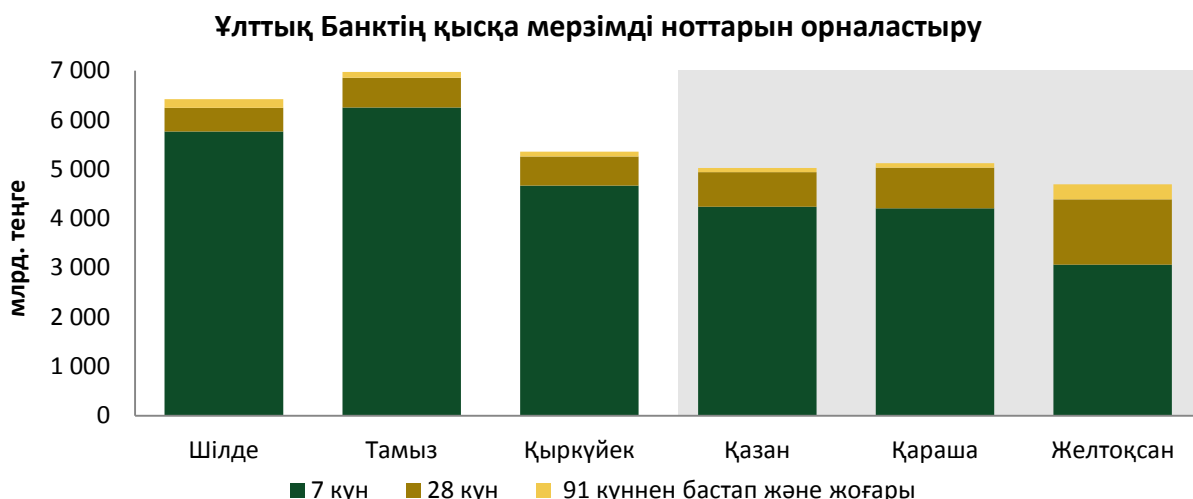
Мөлшерлемелер немесе көлемдер бойынша жекелеген өршулер жекелеген банктердің ішкі қажеттіліктеріне байланысты, бұған нарықтық ахуал себеп емес. Екінші деңгейдегі банктер арасындағы мәмілелер үлесі бүкіл СВОП нарығының 98,6%-ын құрады.

В) Ұлттық Банктің ақша нарығындағы өтімділікті реттеу жөніндегі операциялары

TONIA таргеттелетін көрсеткішті базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шеңберінде ұстап тұру Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты болып табылады. Өтімділікті реттеу үшін ақша-кредит саясаты құралдарының стандартты жиынтығы пайдаланылды.

Қысқа мерзімді ноттарды шығару артық өтімділікті алудың неғұрлым тиімді құралы болып қала беруде. Осы операциялардың жалпы көлемінен 75,5%-ы мерзімі 7 күндік ноттарға, 17,3%-ы 28 күндік ноттарға, 7,2%-ы мерзімі айтарлықтай ұзақ ноттарға тиесілі болды (7-график).

7-график

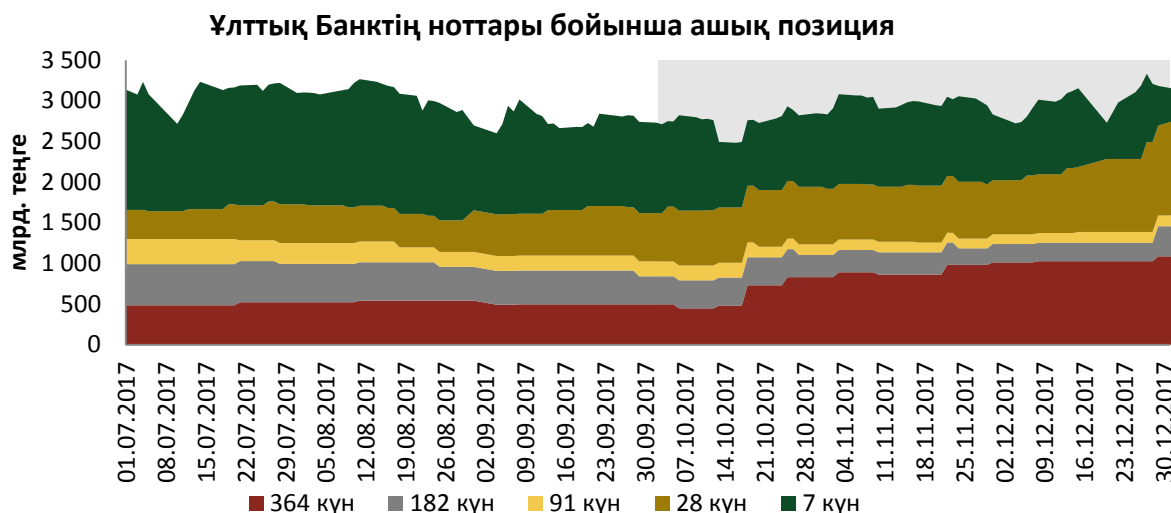

Дереккөзі: Ұлттық Банк

1 айдан астам мерзімі бар ноттарды шығару, негізінен, кірістілік қисығының қысқа мерзімді секторын қалыптастыруға бағытталды. Бұл ретте тоқсан ішінде Банктерді қаржылық қалыпқа келтіру бағдарламасы шегінде 620 млрд. теңге жалпы көлемінде бір жылдық ноттар орналастырылды. Бұл ноттар бойынша кірістілік 8,72% болды. III тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым ұзақ мерзімді ноттарды сатудың көлемі (Банктерді қаржылық қалыпқа келтіру бағдарламасы шегінде шығарылған бір жылдық ноттарды есепке алмағанда) 2,9-есе өсті, оның ішінде 91 күндік – 183,7 млрд. теңгеден 133,7 млрд. теңгеге дейін төмендеді, 182 күндік – 138,3 млрд. теңгеден 231,6 млрд. теңгеге дейін, 364 күндік – 62,0 млрд. теңгеден 732,6 млрд. теңгеге дейін өсті.

Ақша нарығындағы желтоқсандағы тұрақты жағдайдың аясында Ұлттық Банк 7 күндік ноттармен өтімділікті алуды біртіндеп қысқартты. Нәтижесінде, Ұлттық Банктің ашық позициясында 7 күндік мерзімі бар ноттардың үлесі 28 күндік мерзімі бар ноттарға ауыстырылды (8-график).

8-график

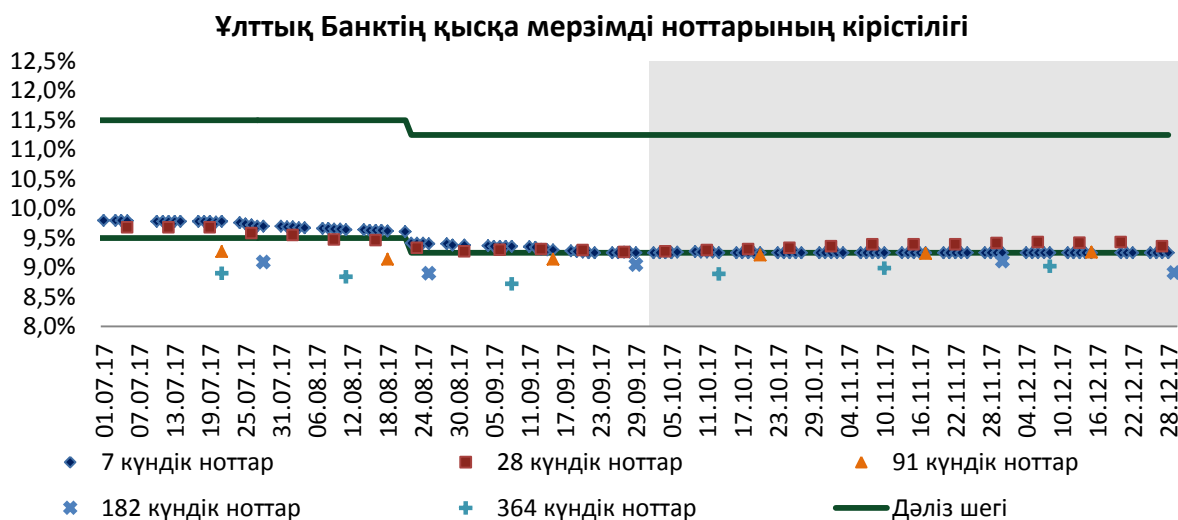

Дереккөзі: Ұлттық Банк

7-28 күндік сегментте негізгі сатып алушылардың қысқа тізімі байқалады. Негізгі көлем бірнеше банкке және мемлекеттік қорларға тиесілі. Сатып алудың жалпы көлемінде олардың үлесі 80% болды. 91 күннен бастап және одан жоғары сегменттегі негізгі сатып алушылардың тізімі айтарлықтай кеңеюде және ноттардың нарыққа қатысушылар арасында айтарлықтай теңбе-тең бөлінуі байқалады.

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттары бойынша мөлшерлемелер базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегінің деңгей төңірегінде қалыптасты. 364 күннен басталатын мерзімі бар ноттар бойынша мөлшерлемелер бұдан да төмен деңгейде қалыптасады (9-график).

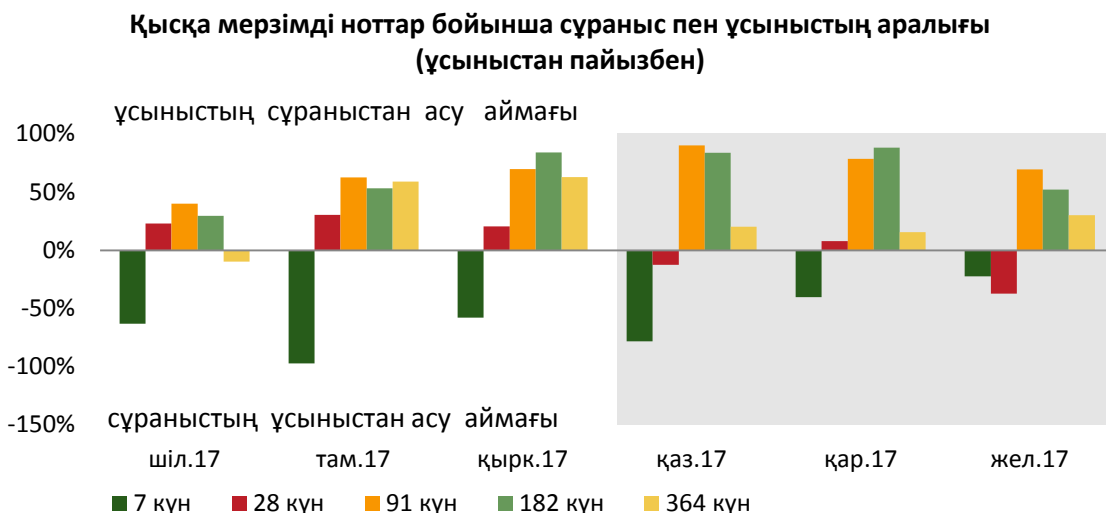
9-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Есепті кезең ішінде Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарына сұраныс төмендегеннен кейін III тоқсанда барлық түр бойынша оның қалпына келуі байқалады. Бұл ретте 7 күндік ноттар мен 28 күндік ноттарды қоспағанда, орналастырылатын ноттарға сұраныс жария етілген көлемге қарағанда нарыққа қатысушылар тарапынан төмен болды (10-график).

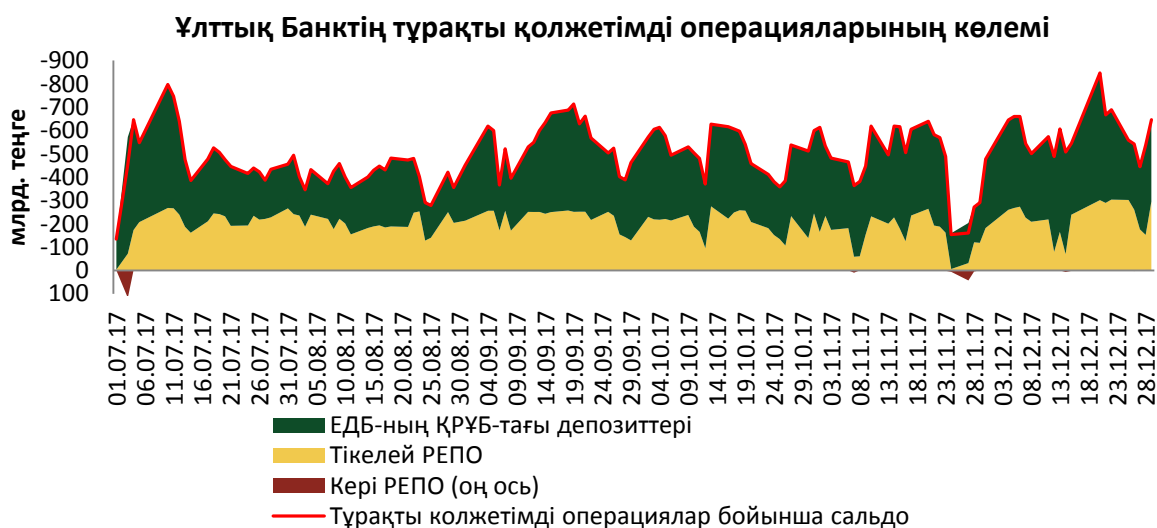
10-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ұлттық Банктің тұрақты қолжетімді операциялары бойынша өтімділікті алу бойынша мынадай қысқа мерзімді мәмілелер басым болды: 1 күндік депозиттер және 1-күндік тікелей РЕПО мәмілелері (11-график).

11-график

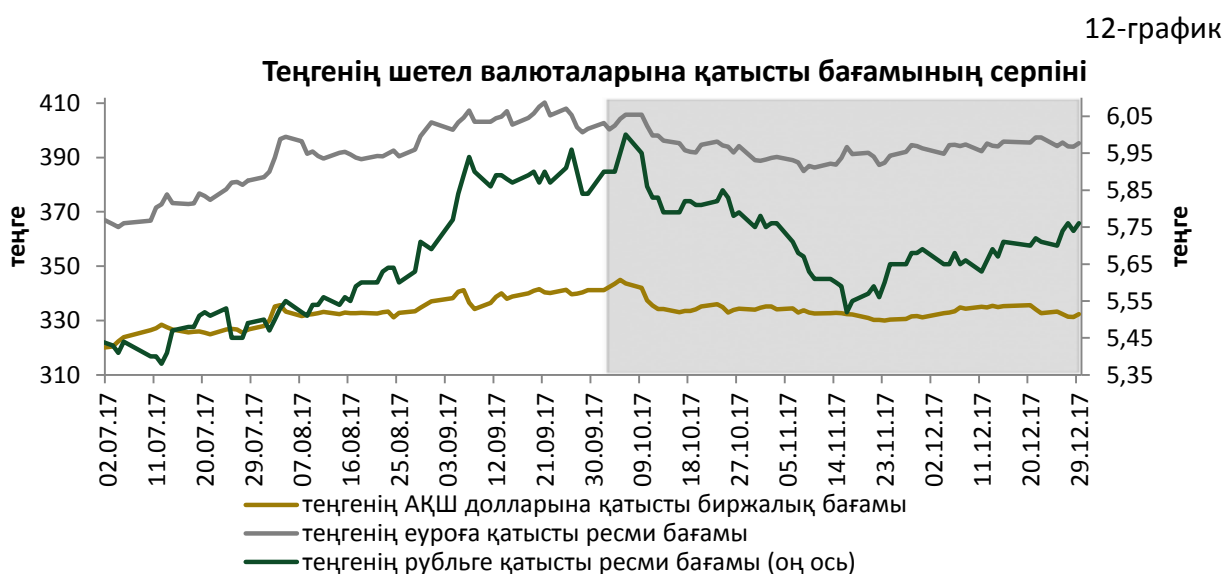
Дереккөзі: Ұлттық Банк

II. Валюта нарығындағы ахуал

Сыртқы нарықтардағы қолайлы жағдайларға, сондай-ақ халықтың және валюта нарығының кәсіби қатысушыларының девальвациялық күтулері тұрақтануына байланысты тоқсан ішінде теңге бағамының құбылмалығы төмендегені және теңгенің шетел валютасына қарағанда біртіндеп нығаюы байқалды.

Теңгенің нығаюы үрдісі мен экономикалық агенттердің девальвациялық күтулерінің тұрақтануы шетел валютасына сұраныстың төмендеуіне және USD/KZT валюта жұбымен биржалық және биржадан тыс сауда-саттықтың тиісті қысқаруына әкелді.

Тоқсан қорытындысы бойынша теңге АҚШ долларына қатысты 2,6%-ға, еуроға 1,1%-ға, Ресей рубліне – 2,2%-ға нығайды. Теңгенің АҚШ долларына қатысты биржалық бағамы бір АҚШ доллары үшін 330,00-345,00 теңге аралығында өзгерді (ең жоғарғы және ең төменгі мәндер бойынша айырмашылық 4,5% болды), еуроға қатысты – бір еуро үшін 385,00-405,75 теңге аралығында (айырмашылық – 5,4%), Ресей рубліне қатысты – бір рубль үшін 5,52-6,00 теңге аралығында (айырмашылық – 8,7%) болды (12-график).

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

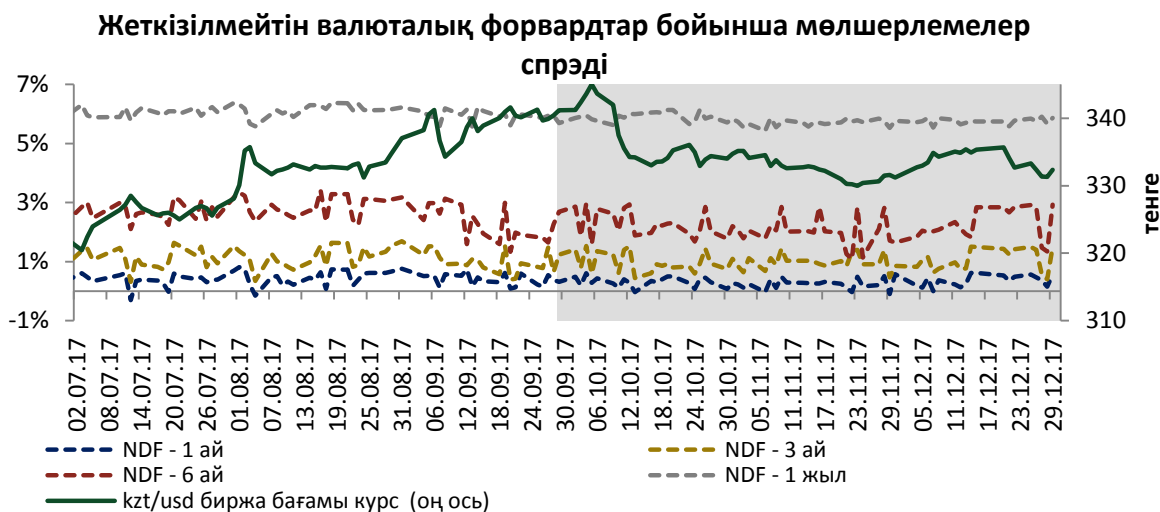
Мұнайдың бағасы тұрақты өскені теңгенің нығаюына алғышарттарды жасады. ОПЕК+ елдерінің игеруді қысқарту туралы келісімді ұзарту жөніндегі жаңалықтардың, сондай-ақ қара алтынның әлемдік қорларының көлемі бірталай төмендегені жөніндегі ақпараттың аясында бір тоқсанда мұнай бағасы 16,2%-ға өсті (бір баррель үшін 57,5 АҚШ долларынан 66,9 АҚШ долларына дейін). Ресей рублі АҚШ долларына қатысты аздап нығайды, бар жоғы 0,7%-ға – бір АҚШ доллары үшін 58,02 рубльден 57,6 рубльге дейін (13-график).

Тоқсан ішінде халықтың және валюта нарығының кәсіби қатысушыларының девальвациялық күтулері біртіндеп тұрақтанғаны байқалды.

Қазанның екінші жартысынан бастап теңгенің биржалық бағамының нақты мәні мен жеткізілмейтін валюта форварды (NDF) бойынша мөлшерлеме арасындағы спрэдтің бір айдан бастап бір жылға дейінгі барлық уақыт аралығында тарылғаны байқалады (13-

график). Бұған қоса, қаралып отырған тоқсанда кәсіби қатысушылар өткен тоқсаннан қарағанда теңгенің айтарлықтай аз әлсіреуін күтті. Сонымен, NDF алты айлық мөлшерлемесі бойынша тоқсан ішіндегі орташа мәнді негізге ала отырып, кәсіби қатысушылар теңгенің 2,2%-ға (III тоқсанда – 2,6%-ға әлсіреуі), ал жылдық көкжиекте – 5,8%-ға (6,0%-ға әлсіреуі) әлсіреуін күтті.

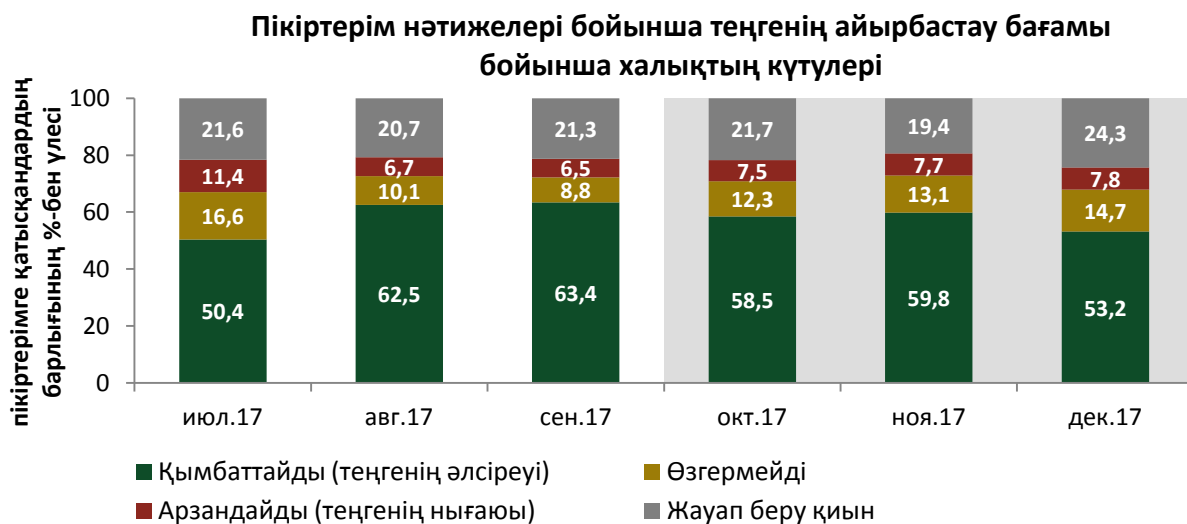
13-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы, Thompson Reuters

Халыққа ай сайынғы жүргізілетін пікіртерімнің 2017 жылғы желтоқсандағы нәтижелеріне сәйкес бұрын ұлттық валютаның одан әрі әлсіреуін күткен пікіртерімге қатысқандардың үлесі айтарлықтай төмендегені байқалды (2017 жылғы қыркүйектегі 63,4%-дан желтоқсандағы 53,2%-ға дейін төмендеді). Бұл ретте теңге бағамының өзгермеуін күткен (8,8%-дан 14,7%-ға дейін) және теңгенің нығаюын күткен (6,5%-дан 7,8%-ға дейін)(14-график) респонденттер үлесінің өсуі байқалды.

14-график

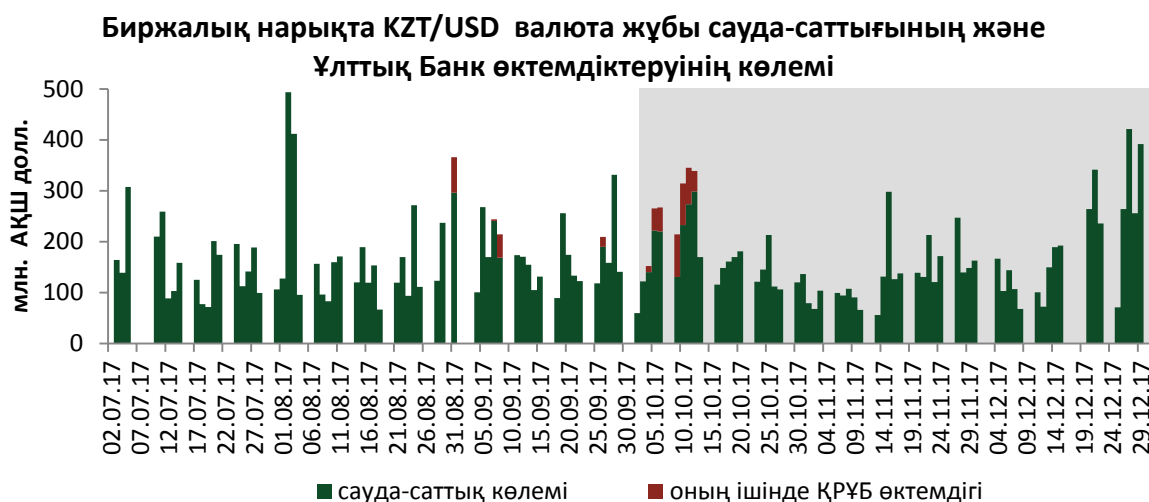

Дереккөзі: GfK Kazakhstan деректері негізінде

Тоқсан ішінде USD/KZT валюта жұбының биржалық сауда-саттық көлемі 2,6%-ға 10,1 млрд. АҚШ долларына дейін төмендеуі байқалды. Қазанның бірінші жартысында шетел валютасына деген жоғары сұраныстың сақталуына байланысты Ұлттық Банк жалпы

сомасы 379,75 млн. АҚШ долларына тең шетел валютасын сатуды жүзеге асырды (15-график).

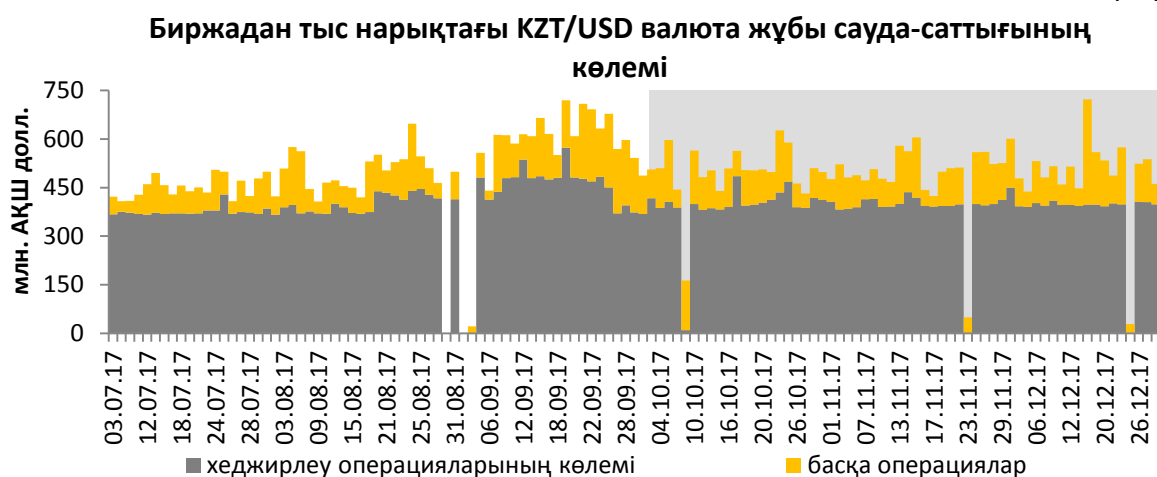
15-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Биржадан тыс нарықта өткен тоқсанмен салыстырғанда KZT/USD валюта жұбы сауда-саттығының көлемі 2,8%-ға 30,6 млрд. АҚШ долларына дейін төмендеді (16-график). Бір еншілес банктің операцияларының көлемі валюталық тәуекелдердің меншік капиталын хеджерлеу бойынша өткен тоқсанмен салыстырғанда 2,5%-ға төмендеді және 23,8 млрд. АҚШ долларын құрады. Бұл ретте олардың биржадан тыс сауда-саттықтағы жалпы көлемнің үлесі іс жүзінде 77% деңгейінде қалды (2017 жылғы III-тоқсанда 77,5%). Бұл операция ішкі валюта нарығындағы шетел валютасына сұраныстың немесе оны ұсынудың көлеміне әсер етпейді.

16-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

III. Қор нарығындағы ахуал

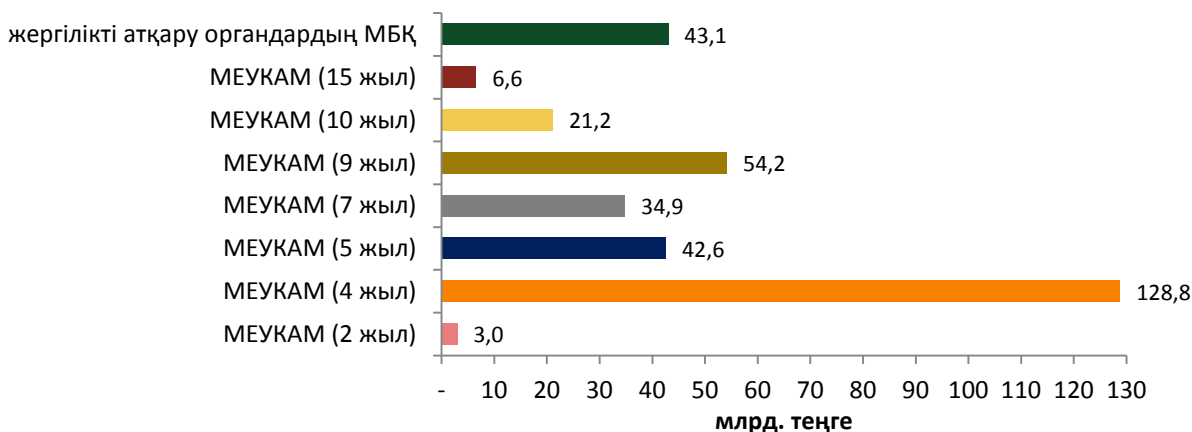
Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында тәуекелсіз қисық кірістілікті құру бойынша жұмысты жалғастыруда. Қаржы министрлігі мен жергілікті атқару органдарының мемлекеттік бағалы қағаздарды белсенді эмиссиялауы байқалды.

Қор нарығындағы мәмілелер ақша және валюта нарықтарымен салыстырғанда ең аз көлеммен сипатталады (17-график). Бұл ретте мәмілелердің негізгі көлемі бастапқы нарықта Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарымен операцияларға тиесілі.

Тоқсан ішінде 291,4 млрд. теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. Олардың негізгі үлесін 4-жылдық МЕУКАМ (кірістілігі – 9,19%), 9-жылдық МЕУКАМ (8,89%), 5-жылдық МЕУКАМ (9,05%), және 7-жылдық МЕУКАМ (8,85%) құрайды.

17-график

**Мемлекеттік бағалы қағаздарды
2017 жылғы IV тоқсанда орналастыру**

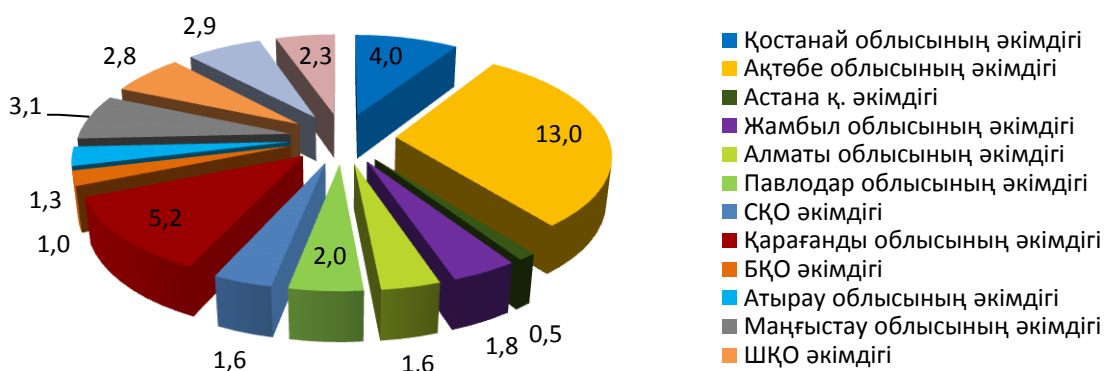

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Тоқсан ішінде жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыруды белсендіру байқалды. Тоқсан ішінде 12 облыс және республикалық маңызы бар 2 қала 43,1 млрд. теңге сомаға жылына 0,35%-бен орташа алынған кірістілігі 2 жылдық мемлекеттік облигациялар орналастырды (18-график 18). Бұл ретте тартылған қаражат «Нұрлы жер» тұрғын үй құрылысы бағдарламасы бойынша баспана құрылысына жұмсалды.

18-график

**Жергілікті атқарушы органдардың МБҚ орналастыру құрылымы,
млрд. теңге**

Қаралып отырған тоқсанда қысқамерзімді сегментте мөлшерлеменің бір мезгілде өсуі және олардың кірістілік қисығының орта мерзімді және ұзақ мерзімді секторларында

төмендеуі байқалды (19-график). Осы факт Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарының шығарылымының неғұрлым ұзақ мерзімді жағына өзгеруімен, бұрын шығарылған мемлекеттік бағалы қағаздар бойынша өтеу мерзімі болуымен, сондай-ақ қаржы нарығына қатысушылардың нарықтық мөлшерлемелердің болашақта төмендеуі туралы күтулерімен түсіндіріледі.

19-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы